Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 23ης Απριλίου 2015*

«Προδικαστική παραπομπή — Οδηγία 93/13/ΕΟΚ — Καταχρηστικές ρήτρες — Ασφαλιστική σύμβαση — Άρθρο 4, παράγραφος 2 — Εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα συμβατικών ρητρών — Εξαίρεση των ρητρών που αφορούν το κύριο αντικείμενο της συμβάσεως — Ρήτρα σκοπούσα να διασφαλίσει την ανάληψη της υποχρεώσεως καταβολής των δόσεων για την εξόφληση συμβάσεως στεγαστικού δανείου — Πλήρης ανικανότητα προς εργασία του δανειολήπτη — Αποκλεισμός από το ευεργέτημα της εγγυήσεως αυτής σε περίπτωση κατά την οποία ο δανειολήπτης κριθεί ικανός να ασκήσει αμειβόμενη ή μη αμειβόμενη δραστηριότητα»

Στην υπόθεση C-96/14,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το tribunal de grande instance de Nîmes (Γαλλία) με απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2014, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 28 Φεβρουαρίου 2014, στο πλαίσιο της δίκης

Jean-Claude Van Hove

κατά

CNP Assurances SA,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Ilešič, πρόεδρο τμήματος, A. Ó Caoimh, C. Toader (εισηγήτρια), E. Jarašiūnas και C. G. Fernlund, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Jääskinen

γραμματέας: V. Tourrès, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 9ης Δεκεμβρίου 2014,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η CNP Assurances SA, εκπροσωπούμενη από τους P. Woolfson και I. de Seze, avocats,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους S. Menez και D. Colas, καθώς και από την S. Ghiandoni,

— η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την M. Owsiany-Hornung και τον M. van Beek,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές (ΕΕ L 95, σ. 29).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του J.-Cl. Van Hove και της CNP Assurances SA (στο εξής: CNP Assurances), σχετικά με τον φερόμενο ως καταχρηστικό χαρακτήρα συμβατικής ρήτρας που περιελήφθη σε ασφαλιστική σύμβαση και περιείχε ορισμό της πλήρους ανικανότητας προς εργασία όσον αφορά την ανάληψη από την εταιρία αυτή της υποχρεώσεως καταβολής των δόσεων για την εξόφληση των στεγαστικών δανείων που είχε συνάψει ο J.-Cl. Van Hove.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

3 Η δέκατη ένατη και η εικοστή αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13 έχουν ως εξής:

«εκτιμώντας ότι, για τις ανάγκες της παρούσας οδηγίας, η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα δεν πρέπει να αφορά τις ρήτρες που περιγράφουν το βασικό αντικείμενο της σύμβασης ούτε τη σχέση ποιότητας τιμής του προμηθευομένου αγαθού ή της παροχής· ότι το βασικό αντικείμενο της σύμβασης και η σχέση ποιότητας/τιμής μπορούν, ωστόσο, να λαμβάνονται υπόψη κατά την εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα άλλων ρητρών· ότι απόρροια αυτού είναι, μεταξύ άλλων, πως στις ασφαλιστικές συμβάσεις οι ρήτρες που καθορίζο[υν] ή οριοθετούν με σαφήνεια τον ασφαλιζόμενο κίνδυνο και την υποχρέωση του ασφαλιστή δεν υπάγονται σε αυτή την εκτίμηση εφόσον οι περιορισμοί αυτοί έχουν ληφθεί υπόψη στον υπολογισμό των ασφαλίστρων που καταβάλλει ο καταναλωτής·

ότι οι συμβάσεις πρέπει να συντάσσονται με σαφή και κατανοητό τρόπο· ότι ο καταναλωτής πρέπει να έχει πράγματι την ευκαιρία να λάβει γνώση όλων των ρητρών και ότι σε περίπτωση αμφιβολίας πρέπει να υπερισχύσει η πιο ευνοϊκή ερμηνεία για τον καταναλωτή».

4 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής προβλέπει τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία έχει [ως] αντικείμενο την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών, οι οποίες αφορούν τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ ενός επαγγελματία και ενός καταναλωτή.»

5 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας ορίζει ότι:

«Ρήτρα σύμβασης που δεν απετέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, θεωρείται καταχρηστική όταν παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί εις βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση.»

6 Το άρθρο 4 της οδηγίας 93/13 ορίζει τα εξής:

«1. Με την επιφύλαξη του άρθρου 7, ο καταχρηστικός χαρακτήρας μιας συμβατικής ρήτρας κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή των υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση και όλες οι κατά τον χρόνο της σύναψης της σύμβασης περιστάσεις που περιέβαλαν την εν λόγω σύναψη, καθώς και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.

2. Η εκτίμηση του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών δεν αφορά ούτε τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της συμβάσεως ούτε το ανάλογο ή μη μεταξύ της τιμής και της αμοιβής, αφενός, και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, αφετέρου, εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.»

7 Κατά το άρθρο 5 της οδηγίας αυτής:

«Στην περίπτωση συμβάσεων των οποίων όλες ή μερικές ρήτρες που προτείνονται στον καταναλωτή έχουν συνταχθεί εγγράφως, οι ρήτρες αυτές πρέπει να συντάσσονται πάντοτε με σαφή και κατανοητό τρόπο. Σε περίπτωση αμφιβολίας για την έννοια μιας ρήτρας, επικρατεί η ευνοϊκότερη για τον καταναλωτή ερμηνεία. […]»

Το γαλλικό δίκαιο

8 Το άρθρο L. 132-1, έβδομο εδάφιο, του code de la consommation [γαλλικού κώδικα προστασίας του καταναλωτή], με το οποίο μεταφέρεται στη γαλλική έννομη τάξη το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, ορίζει τα εξής:

«Η εκτίμηση περί του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών […] δεν αφορά ούτε τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της συμβάσεως ούτε το ανάλογο ή μη μεταξύ του τιμήματος ή της αμοιβής, αφενός, και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, αφετέρου, εφόσον οι ρήτρες είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.»

9 Το άρθρο L. 133-2 του κώδικα αυτού έχει ως εξής:

«Οι ρήτρες των συμβάσεων που οι επαγγελματίες προτείνουν προς σύναψη στους καταναλωτές ή στους μη επαγγελματίες πρέπει να παρουσιάζονται και να έχουν διατυπωθεί κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.

Σε περίπτωση αμφιβολίας, οι ρήτρες αυτές ερμηνεύονται κατά την ευνοϊκότερη για τον καταναλωτή ή τον μη επαγγελματία έννοια. […]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

10 Τον Ιούλιο του 1998, ο J.-Cl. Van Hove σύναψε με την Crédit Immobilier de France Méditerranée δύο συμβάσεις δανείου ύψους 340 600 γαλλικών φράγκων (FRF) (51 924 ευρώ) και 106 556 FRF (16 244 ευρώ), αντιστοίχως, που έπρεπε να εξοφληθούν σε μηνιαίες δόσεις ύψους 434,43 ευρώ έως τις 31 Μαρτίου 2016, όσον αφορά το πρώτο δάνειο, και 26,70 ευρώ έως τις 31 Μαρτίου 2017, όσον αφορά το δεύτερο.

11 Κατά τη σύναψη των συμβάσεων αυτών δανείων, προσχώρησε σε «ομαδική ασφαλιστική σύμβαση» της CNP Assurances (στο εξής: ασφαλιστική σύμβαση). Η πρώτη ρήτρα αυτής της ασφαλιστικής συμβάσεως συνιστά εγγύηση για την ανάληψη της υποχρεώσεως καταβολής των δόσεων «που οφείλουν οι δανειολήπτες στην αντισυμβαλλομένη, σε περίπτωση θανάτου, μόνιμης ολικής αναπηρίας ή την κάλυψη ποσοστού 75 % των δόσεων σε περίπτωση πλήρους ανικανότητας προς εργασία».

12 Βάσει της δεύτερης ρήτρας της εν λόγω συμβάσεως, «ο ασφαλισμένος τελεί σε κατάσταση πλήρους ανικανότητας προς εργασία σε περίπτωση κατά την οποία, κατά τη λήξη του χρονικού διαστήματος διαρκούς παύσεως δραστηριότητας 90 ημερών (αποκαλούμενου και χρονικού διαστήματος αναμονής), αδυνατεί να αναλάβει εκ νέου οποιαδήποτε αμειβόμενη ή μη δραστηριότητα κατόπιν ατυχήματος ή ασθενείας».

13 Στις 17 Φεβρουαρίου 2010, χορηγήθηκε στον J.-Cl. Van Hove αναρρωτική άδεια, λόγω υποτροπής σχετιζόμενης με εργατικό ατύχημα που αναγόταν στις 13 Ιουνίου 2000. Η κατάσταση της υγείας του σταθεροποιήθηκε στις 17 Οκτωβρίου 2005. Η μερική μόνιμη ανικανότητά του προς εργασία υπολογίσθηκε σε ποσοστό 23 %.

14 Στις 14 Μαΐου 2005, υποβλήθηκε σε χειρουργική επέμβαση για την αφαίρεση συριγγίου, ο σχηματισμός του οποίου οφειλόταν στο εργατικό ατύχημα. Ως ημερομηνία σταθεροποιήσεως της καταστάσεως της υγείας του καθορίσθηκε η 4η Νοεμβρίου 2005, η δε μερική μόνιμη ανικανότητά του προς εργασία υπολογίσθηκε σε ποσοστό 67 %. Στις 3 Αυγούστου 2007 του χορηγήθηκε εκ νέου αναρρωτική άδεια, λόγω υποτροπής ιλίγγων, η διάρκεια της οποίας παρατάθηκε έως τις 22 Φεβρουαρίου 2008.

15 Από 1ης Ιανουαρίου 2011, το ποσοστό μερικής μόνιμης ανικανότητάς του προς εργασία ορίσθηκε από τον οργανισμό κοινωνικής ασφαλίσεως σε 72 %. Ως εκ τούτου, του χορηγήθηκε μηνιαία σύνταξη ύψους 1 057,65 ευρώ.

16 Στις 18 Ιουνίου 2012, προκειμένου να καθορισθούν οι οφειλόμενες από τη CNP Assurances εγγυήσεις, ο ιατρός που όρισε η εταιρία αυτή εξέτασε τον J.-Cl. Van Hove. Αποφάνθηκε ότι η κατάσταση της υγείας του καθιστά δυνατή την εκ μέρους του άσκηση επαγγελματικής δραστηριότητας προσαρμοσμένης στην κατάστασή του, τουλάχιστον υπό καθεστώς μερικής απασχολήσεως. Με επιστολή της 10ης Ιουλίου 2012, η CNP Assurances γνωστοποίησε στον J.-Cl. Van Hove ότι, από 18ης Ιουνίου 2012, παύει να καταβάλλει τις δόσεις των δανείων του. Με νέα επιστολή της 29ης Αυγούστου 2012, επιβεβαίωσε την απόφασή της περί μη εξοφλήσεως, διευκρινίζοντάς του ότι, μολονότι η κατάσταση της υγείας του δεν επέτρεπε πλέον την εκ νέου άσκηση του προηγούμενου επαγγέλματός του, εντούτοις αυτός είχε τη δυνατότητα να ασκήσει προσαρμοσμένη στην κατάστασή του επαγγελματική δραστηριότητα, έστω και υπό καθεστώς μερικής απασχολήσεως.

17 Στις 4 Μαρτίου 2013, ο J.-Cl. Van Hove ενήγαγε τη CNP Assurances ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Ζητεί κυρίως, βάσει ιδίως των διατάξεων του κώδικα προστασίας του καταναλωτή, να κριθούν καταχρηστικές οι ρήτρες της συμβάσεως που σύναψε με τη CNP Assurances, όσον αφορά τον ορισμό της πλήρους ανικανότητας προς εργασία και τις προϋποθέσεις καταβολής της εγγυήσεως, και να υποχρεωθεί η εναγόμενη να αναλάβει την υποχρέωση καταβολής των ποσών που εξακολουθούν να οφείλονται, από τον Ιούνιο του 2012, βάσει των δύο προμνημονευθεισών συμβάσεων δανείου.

18 Προς στήριξη των αιτημάτων του, ο J.-Cl. Van Hove διατείνεται, αφενός, ότι η ρήτρα της ασφαλιστικής συμβάσεως, βάσει της οποίας η εκ μέρους του ασφαλιστή ανάληψη της υποχρεώσεως καταβολής προϋποθέτει απόλυτη αδυναμία ασκήσεως οποιασδήποτε αμειβόμενης ή μη αμειβόμενης δραστηριότητας, είναι καταχρηστική διότι δημιουργεί, σε βάρος του καταναλωτή, ουσιώδη ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών. Αφετέρου, υποστηρίζει ότι ο ορισμός της πλήρους ανικανότητας προς εργασία είναι διατυπωμένος κατά τρόπο που δεν καθιστά δυνατό στον μη ειδήμονα καταναλωτή το να κατανοήσει το σημασιολογικό περιεχόμενό του.

19 Η CNP Assurances ζητεί από το αιτούν δικαστήριο, κατ' ουσίαν, να απορρίψει το αίτημα του J.-Cl. Van Hove να αναλάβει η εταιρία την υποχρέωση καταβολής των οφειλομένων ποσών. Συγκεκριμένα, ο ορισμός της έννοιας της πλήρους ανικανότητας προς εργασία, κατά τη σύμβαση, εξαρτά, αφενός, με σαφή και ακριβή διατύπωση, την ανάληψη της υποχρεώσεως από την προϋπόθεση ότι ο ενδιαφερόμενος τελεί σε πλήρη ανικανότητα προς εργασία. Όπως, όμως, διατείνεται η εταιρία, από τις

18 Ιουνίου 2012 ο J.-Cl. Van Hove δεν τελεί πλέον σε πλήρη ανικανότητα προς εργασία, κατά την έννοια της συμβάσεως αυτής, διότι ο εντεταλμένος από την εταιρία εμπειρογνώμονας ιατρός αποφάνθηκε ότι ο ενάγων ήταν ικανός να ασκήσει προσαρμοσμένη στην κατάστασή του επαγγελματική δραστηριότητα και καθόρισε το ποσοστό λειτουργικής αναπηρίας του στο 20 %. Η εναγόμενη διευκρινίζει συναφώς ότι τα κριτήρια που ελήφθησαν υπόψη για να καθορισθεί αυτό το ποσοστό διαφέρουν από εκείνα του οργανισμού κοινωνικής ασφαλίσεως. Αφετέρου, η εν λόγω ρήτρα δεν μπορεί να είναι καταχρηστική, διότι αφορά το ίδιο το αντικείμενο της συμβάσεως και δεν δημιουργεί ουσιώδη ανισορροπία σε βάρος του ενάγοντος, καθόσον αυτός έτυχε της εκ μέρους της εταιρίας καταβολής των δόσεων που όφειλε επί δύο και πλέον έτη.

20 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η επίλυση της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί επιβάλλει να κριθεί το ζήτημα αν η δεύτερη ρήτρα της ασφαλιστικής συμβάσεως είναι ή όχι καταχρηστική.

21 Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι το Cour de cassation, με πρόσφατη απόφαση, έκρινε ότι η ρήτρα περί εγγυήσεως σε περίπτωση πλήρους προσωρινής ανικανότητας προς εργασία, προβλέπουσα ότι οι ημερήσιες αποζημιώσεις καταβάλλονται κατά το χρονικό διάστημα κατά το οποίο η κατάσταση της υγείας του ασφαλισμένου δεν του επιτρέπει, προσωρινά, να ασκεί καμία επαγγελματική δραστηριότητα και ορίζουσα ότι οι αποζημιώσεις αυτές θα του καταβάλλονται μέχρι την ημερομηνία κατά την οποία θα δύναται να ασκήσει εκ νέου επαγγελματική δραστηριότητα, όποια και αν είναι αυτή, καθορίζει το κύριο αντικείμενο της συμβάσεως και εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου L. 132-1, έβδομο εδάφιο, του κώδικα προστασίας του καταναλωτή. Ως εκ τούτου, το tribunal de grande instance de Nîmes εκτιμά ότι, λαμβανομένης υπόψη της αποφάσεως αυτής, η επίμαχη στην υπό κρίση υπόθεση ρήτρα ενδέχεται, βάσει της διατάξεως αυτής, να εξαιρείται από το πεδίο εφαρμογής της έννοιας της «καταχρηστικής ρήτρας».

22 Επιπλέον, μολονότι το δικαστήριο αυτό διαπιστώνει ότι, αντιθέτως προς ό,τι υποστηρίζει ο J.-Cl. Van Hove, οι όροι της ρήτρας αυτής, κατά την οποία η ανάληψη των υποχρεώσεων σε περίπτωση πλήρους ανικανότητας προς εργασία προϋποθέτει ότι ο ασφαλισμένος «αδυνατεί να αναλάβει εκ νέου οποιαδήποτε αμειβόμενη ή μη δραστηριότητα κατόπιν ατυχήματος ή ασθενείας», είναι σαφείς και ακριβείς, επισημαίνει εντούτοις ότι δεν αποκλείεται η ρήτρα αυτή να εμπίπτει στην έννοια της «καταχρηστικής ρήτρας», κατά την οδηγία 93/13.

23 Συγκεκριμένα, το ίδιο αυτό δικαστήριο εκτιμά ότι η επίμαχη ρήτρα, ορίζοντας την έννοια της «πλήρους ανικανότητας προς εργασία», καθορίζει τις απαιτούμενες προϋποθέσεις προκειμένου ο ασφαλισμένος να τύχει της εγγυήσεως της ασφαλίσεως. Η εν λόγω ρήτρα, όμως, αποκλείει από το ευεργέτημα της εγγυήσεως αυτής τον ασφαλισμένο που κρίθηκε ικανός να ασκεί οποιανδήποτε επαγγελματική δραστηριότητα, ακόμη και μη αμειβόμενη. Κατά το δικαστήριο αυτό, ωστόσο, ο σκοπός ασφαλιστικής συμβάσεως, όπως είναι η επίμαχη στη διαφορά της οποίας έχει επιληφθεί, συνίσταται στην εγγύηση της προσήκουσας εκπληρώσεως των υποχρεώσεων που έχει αναλάβει ο δανειολήπτης σε περίπτωση κατά την οποία η κατάσταση της υγείας του δεν του επιτρέπει πλέον να ασκεί δραστηριότητα δυνάμενη να του προσπορίζει τα αναγκαία εισοδήματα για να αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις του.

24 Καθόσον η εν λόγω ρήτρα έχει ως αποτέλεσμα να αποκλείει τον δανειολήπτη από το ευεργέτημα της εγγυήσεως σε περίπτωση πλήρους ανικανότητας προς εργασία, εφόσον αυτός κριθεί ικανός να ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα, ακόμη και αν η δραστηριότητα αυτή δεν δύναται να του παράσχει το παραμικρό εισόδημα, στερεί από την ασφαλιστική σύμβαση μέρος του αντικειμένου της. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά, κατά συνέπεια, ότι η δεύτερη ρήτρα της ασφαλιστικής συμβάσεως μπορεί να θεωρηθεί ότι δημιουργεί, σε βάρος του καταναλωτή, ουσιώδη ανισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών.

25 Υπό τις συνθήκες αυτές, το tribunal de grande instance de Nîmes αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Πρέπει το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας [93/13], να ερμηνευθεί κατά τρόπον ώστε στην έννοια της κατά τη διάταξη αυτή ρήτρας καθορισμού του κύριου αντικειμένου της συμβάσεως να υπάγεται ρήτρα που συνομολογήθηκε σε ασφαλιστική σύμβαση έχουσα ως σκοπό την εγγύηση των οφειλόμενων στον δανειστή δόσεων σε περίπτωση πλήρους ανικανότητας του δανειολήπτη προς εργασία, η οποία ρήτρα αποκλείει τον ασφαλισμένο από το ευεργέτημα της εγγυήσεως αυτής αν κριθεί ικανός να ασκήσει μη αμειβόμενη δραστηριότητα;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

26 Καταρχάς, πρέπει να υπομνησθεί, αφενός, ότι, κατά πάγια νομολογία, το σύστημα προστασίας που τίθεται σε εφαρμογή με την οδηγία 93/13 στηρίζεται στην παραδοχή ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε υποδεέστερη θέση έναντι του επαγγελματία, όσον αφορά τόσο τη διαπραγματευτική ισχύ όσο και το επίπεδο πληροφορήσεως, κατάσταση η οποία τον υποχρεώνει να προσχωρήσει στους όρους που έχει διατυπώσει εκ των προτέρων ο επαγγελματίας, χωρίς να έχει τη δυνατότητα να επηρεάσει το περιεχόμενό τους (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Kušionová, C-34/13, EU:C:2014:2189, σκέψη 48 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

27 Αφετέρου, λαμβανομένης υπόψη αυτής της υποδεέστερης θέσεως, η οδηγία 93/13 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να προβλέπουν μηχανισμό που θα διασφαλίζει τη δυνατότητα ελέγχου κάθε συμβατικής ρήτρας η οποία δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγματεύσεως προκειμένου να διαπιστωθεί ο ενδεχομένως καταχρηστικός χαρακτήρας της. Απόκειται, επομένως, στο εθνικό δικαστήριο να αποφανθεί, λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που καθορίζονται στα άρθρα 3, παράγραφος 1, και 5 της οδηγίας 93/13, αν, βάσει των ειδικών περιστάσεων της προκειμένης περιπτώσεως, μια τέτοια ρήτρα πληροί τις απαιτήσεις περί καλής πίστης, ισορροπίας και διαφάνειας που θέτει η οδηγία αυτή (βλ. απόφαση Kásler και Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, σκέψη 40 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

28 Ομοίως, μολονότι απόκειται αποκλειστικώς στο αιτούν δικαστήριο να αποφανθεί επί του χαρακτηρισμού των ρητρών αυτών βάσει των ειδικών περιστάσεων της προκειμένης περιπτώσεως, εντούτοις το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να συναγάγει από τις διατάξεις της οδηγίας 93/13, εν προκειμένω από το άρθρο της 4, παράγραφος 2, τα κριτήρια που μπορεί ή πρέπει να εφαρμόζει το εθνικό δικαστήριο κατά τον έλεγχο συμβατικής ρήτρας με γνώμονα τις διατάξεις αυτές (απόφαση Kásler και Káslerné Rábai, EU:C:2014:282, σκέψη 45).

29 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι ρήτρα συνομολογηθείσα σε ασφαλιστική σύμβαση και έχουσα ως σκοπό την εγγύηση των οφειλόμενων στον δανειστή δόσεων σε περίπτωση πλήρους ανικανότητας του δανειολήπτη προς εργασία, η οποία αποκλείει τον ασφαλισμένο αυτόν από το ευεργέτημα της εν λόγω εγγυήσεως σε περίπτωση που κριθεί ικανός να ασκήσει αμειβόμενη ή μη αμειβόμενη δραστηριότητα, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εξαιρέσεως που προβλέπει η διάταξη αυτή.

30 Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι η εκτίμηση περί του καταχρηστικού χαρακτήρα των ρητρών δεν αφορά ούτε τον καθορισμό του κυρίου αντικειμένου της συμβάσεως ούτε το ανάλογο ή μη μεταξύ του τιμήματος και της αμοιβής, αφενός, και των υπηρεσιών ή αγαθών που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, αφετέρου, εφόσον οι ρήτρες αυτές είναι διατυπωμένες κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.

31 Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, καθόσον η διάταξη αυτή εισάγει εξαίρεση από τον μηχανισμό επί της ουσίας ελέγχου των καταχρηστικών ρητρών, όπως προβλέπεται στο πλαίσιο του συστήματος προστασίας των καταναλωτών που καθιερώνει η οδηγία 93/13, πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικώς (αποφάσεις Kásler και Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, σκέψη 42, και Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, σκέψη 49).

32 Το ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο πρέπει να εξετασθεί εντός αυτού του πλαισίου. Για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό πρέπει να εξετασθεί, αφενός, αν ρήτρα όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης αφορά το κύριο αντικείμενο ασφαλιστικής συμβάσεως και, αφετέρου, αν η ρήτρα αυτή έχει διατυπωθεί κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.

Επί της έννοιας του «κύριου αντικειμένου της συμβάσεως»

33 Οι ρήτρες της συμβάσεως οι οποίες εμπίπτουν στην έννοια του «κύριου αντικειμένου της συμβάσεως», κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, είναι αυτές με τις οποίες καθορίζονται οι ουσιώδεις παροχές της οικείας συμβάσεως και οι οποίες, ως τέτοιες, χαρακτηρίζουν τη σύμβαση (βλ., σχετικώς, αποφάσεις Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, σκέψη 34, και Kásler και Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, σκέψη 49). Αντιθέτως, οι ρήτρες που έχουν παρεπόμενο χαρακτήρα σε σχέση με εκείνες που καθορίζουν την ίδια την ουσία της συμβατικής σχέσεως δεν είναι δυνατό να εμπίπτουν στην έννοια του «κύριου αντικειμένου της συμβάσεως», κατά τη διάταξη αυτή (αποφάσεις Kásler και Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, σκέψη 50, και Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, σκέψη 54).

34 Όσον αφορά το ζήτημα αν ρήτρα αφορά το κύριο αντικείμενο ασφαλιστικής συμβάσεως, επιβάλλεται να επισημανθεί, αφενός, ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, η σύναψη ασφαλιστικής συμβάσεως χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι ο ασφαλιστής αναλαμβάνει, μετά την καταβολή του ασφαλίστρου, να προβεί, σε περίπτωση επελεύσεως του καλυπτομένου κινδύνου, στη συμφωνηθείσα κατά τη σύναψη της συμβάσεως παροχή προς τον ασφαλισμένο (αποφάσεις CPP, C-349/96, EU:C:1999:93, σκέψη17, Skandia, C-240/99, EU:C:2001:140, σκέψη 37, και Επιτροπή κατά Ελλάδας, C-13/06, EU:C:2006:765, σκέψη 10).

35 Αφετέρου, όσον αφορά συμβατική ρήτρα περιλαμβανόμενη σε ασφαλιστική σύμβαση συναφθείσα μεταξύ επαγγελματία και καταναλωτή, κατά την δέκατη ένατη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 93/13, στις συμβάσεις αυτές, οι ρήτρες που καθορίζουν ή οριοθετούν με σαφήνεια τον ασφαλιζόμενο κίνδυνο και την υποχρέωση του ασφαλιστή δεν υπάγονται στην εκτίμηση περί καταχρηστικού χαρακτήρα εφόσον οι περιορισμοί αυτοί έχουν ληφθεί υπόψη κατά τον υπολογισμό των ασφαλίστρων που καταβάλλει ο καταναλωτής.

36 Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι η επίμαχη συμβατική ρήτρα περιλαμβάνει τον ορισμό της έννοιας της «πλήρους ανικανότητας προς εργασία» και καθορίζει τις απαιτούμενες προϋποθέσεις προκειμένου δανειολήπτης να μπορεί να τύχει της εγγυήσεως καταβολής των ποσών που οφείλει στο πλαίσιο του δανείου που έχει συνάψει. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν αποκλείεται μια τέτοια ρήτρα να οριοθετεί τον ασφαλιζόμενο κίνδυνο και την υποχρέωση του ασφαλιστή και να καθορίζει την ουσιώδη παροχή της επίμαχης ασφαλιστικής συμβάσεως, στοιχείο του οποίου η διακρίβωση απόκειται, πάντως, στο αιτούν δικαστήριο.

37 Συναφώς, το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να υπενθυμίσει ότι ο έλεγχος συμβατικής ρήτρας, προκειμένου να εξετασθεί αν εμπίπτει στην έννοια του «κύριου αντικειμένου της συμβάσεως», κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, πρέπει να διενεργείται με γνώμονα τη φύση, την όλη οικονομία και τα όσα ορίζει το σύνολο των διατάξεων της συμβάσεως, καθώς και το νομικό και πραγματικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η σύμβαση αυτή (βλ., σχετικώς, απόφαση Kásler και Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, σκέψεις 50 και 51).

38 Ως εκ τούτου, στο αιτούν δικαστήριο απόκειται να αποφανθεί κατά πόσον, λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, η επίμαχη στη διαφορά της οποίας έχει επιληφθεί ρήτρα καθορίζει ουσιώδες στοιχείο του συνόλου συμβάσεων στο οποίου εντάσσεται, το οποίο, ως τέτοιο, χαρακτηρίζει το σύνολο αυτό.

39 Σε περίπτωση κατά την οποία το αιτούν δικαστήριο αποφανθεί ότι η ρήτρα αυτή αποτελεί μέρος του κύριου αντικειμένου του οικείου συνόλου συμβάσεων, το δικαστήριο αυτό πρέπει επίσης να διακριβώσει αν η εν λόγω ρήτρα διατυπώθηκε από τον επαγγελματία κατά τρόπο σαφή και κατανοητό (βλ., σχετικώς, απόφαση Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, EU:C:2010:309, σκέψη 32, και διάταξη Pohotovosť, C-76/10, EU:C:2010:685, σκέψη 72).

Επί της έννοιας της «σαφούς και κατανοητής διατυπώσεως»

40 Το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να διευκρινίσει ότι η κατά την οδηγία 93/13 απαίτηση περί διαφάνειας των συμβατικών ρητρών δεν μπορεί να περιορισθεί αποκλειστικώς στον κατανοητό χαρακτήρα τους από άποψη τύπου και από γραμματική άποψη. Αντιθέτως, δεδομένου ότι το σύστημα προστασίας που τίθεται σε εφαρμογή με την οδηγία 93/13 στηρίζεται στην παραδοχή ότι ο καταναλωτής βρίσκεται σε υποδεέστερη θέση έναντι του επαγγελματία, όσον αφορά, μεταξύ άλλων, το επίπεδο πληροφορήσεως, η απαίτηση αυτή πρέπει να ερμηνεύεται διασταλτικώς (βλ., σχετικώς, αποφάσεις Kásler και Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, σκέψεις 71 και 72, και Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, σκέψη 73).

41 Επομένως, για την τήρηση της απαιτήσεως περί διαφάνειας, κεφαλαιώδη σημασία για τον καταναλωτή έχει όχι μόνο η πληροφόρηση που δόθηκε πριν συναφθεί η σύμβαση σχετικά με τις προϋποθέσεις της δεσμεύσεως, αλλά και το αν στη σύμβαση εκτίθενται οι ιδιαιτερότητες του μηχανισμού αναλήψεως της υποχρεώσεως καταβολής των δόσεων του δανείου που οφείλονται στον δανειστή σε περίπτωση πλήρους ανικανότητας προς εργασία του δανειολήπτη, καθώς και η σχέση μεταξύ του μηχανισμού αυτού και εκείνου που προβλέπουν άλλες ρήτρες, έτσι ώστε ο καταναλωτής να μπορεί να προβλέψει, βάσει σαφών και κατανοητών κριτηρίων, τις ως προς αυτόν οικονομικές συνέπειες. Το αυτό ισχύει και στο μέτρο που ο καταναλωτής θα αποφασίσει, λαμβάνοντας υπόψη αυτά τα δύο είδη στοιχείων, αν επιθυμεί να δεσμευτεί συμβατικώς με επαγγελματία προσχωρώντας στους όρους που έχει καταρτίσει εκ των προτέρων ο δεύτερος (βλ., κατ' αναλογίαν, αποφάσεις RWE Vertrieb, C-92/11, EU:C:2013:180, σκέψη 44, Kásler και Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, σκέψεις 70 και 73, και Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, σκέψη 74).

42 Εν προκειμένω, μολονότι το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι οι όροι της επίμαχης στην υπόθεση της κύριας δίκης ρήτρας είναι σαφείς και ακριβείς, επισημαίνει εκ παραλλήλου ότι η φράση «να αναλάβει εκ νέου οποιαδήποτε αμειβόμενη ή μη δραστηριότητα», την οποία περιλαμβάνει η ρήτρα αυτή, μπορεί να νοηθεί ποικιλοτρόπως. Εκτός της ερμηνείας που πρότεινε η CNP Assurances, κατά την οποία η φράση αυτή καθιστά δυνατό και στους ασφαλισμένους που δεν ασκούν αμειβόμενη δραστηριότητα κατά τον χρόνο επελεύσεως ατυχήματος ή ασθενείας να χαρακτηρίζονται ως τελούντες σε κατάσταση πλήρους ανικανότητας προς εργασία, δεν μπορεί να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο, όπως εκτέθηκε στη σκέψη 24 της παρούσας αποφάσεως και όπως επισήμαναν η Γαλλική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η φράση αυτή να ερμηνευθεί και ως έχουσα την έννοια ότι δεν επιτρέπει σε πρόσωπο, δυνάμενο να ασκήσει κάποια δραστηριότητα, να τύχει του ευεργετήματος της εκ μέρους του ασφαλιστή αναλήψεως της υποχρεώσεως καταβολής των δόσεων που το πρόσωπο αυτό οφείλει στον αντισυμβαλλόμενό του βάσει της εγγυήσεως περί ανικανότητας προς εργασία.

43 Πρέπει να επισημανθεί, όπως έπραξε και η Επιτροπή, ότι δεν μπορεί να αποκλεισθεί εν προκειμένω το ενδεχόμενο, ακόμη και αν η ρήτρα έχει διατυπωθεί κατά τρόπο γραμματικώς ορθό, στοιχείο του οποίου η διακρίβωση απόκειται στο αιτούν δικαστήριο, ο καταναλωτής να μην κατανόησε το περιεχόμενο της ρήτρας αυτής.

44 Συγκεκριμένα, το ως άνω θεσμικό όργανο επισημαίνει ότι η ασφαλιστική σύμβαση συνάφθηκε προκειμένου να προστατευθεί ο καταναλωτής από τις συνέπειες της αδυναμίας του να αντεπεξέλθει στην υποχρέωση καταβολής των μηνιαίων δόσεων των δανείων του. Ως εκ τούτου, ο καταναλωτής αυτός μπορούσε να αναμένει ότι η έννοια της «αμειβόμενης ή μη δραστηριότητας», η οποία περιλαμβάνεται στην ασφαλιστική σύμβαση και περιέχεται στον ορισμό της πλήρους ανικανότητας προς εργασία, αντιστοιχεί σε επαγγελματική δραστηριότητα έστω και δυνητικώς αμειβόμενη κατά τρόπο επαρκή ώστε να μπορεί να εκπληρώσει την υποχρέωση καταβολής των μηνιαίων δόσεων των δανείων του.

45 Όπως προκύπτει από την επ' ακροατηρίου συζήτηση, οι αμφιβολίες ως προς την έλλειψη σαφήνειας της επίμαχης στην υπόθεση της κύριας δίκης ρήτρας ενισχύονται από τον ιδιαιτέρως ευρύ και αόριστο χαρακτήρα του όρου «αμειβόμενη ή μη δραστηριότητα» που χρησιμοποιείται στη ρήτρα αυτή. Συγκεκριμένα, ο όρος «δραστηριότητα», όπως επισημαίνει η Επιτροπή, μπορεί να περιλάβει οποιαδήποτε ανθρώπινη πράξη ή δραστηριότητα που κατατείνει στην επίτευξη συγκεκριμένου σκοπού.

46 Εν προκειμένω, όπως επισημαίνει η Γαλλική Κυβέρνηση στις γραπτές παρατηρήσεις της, ο καταναλωτής δεν συνειδητοποίησε κατ' ανάγκην, κατά τη σύναψη της επίμαχης στην υπόθεση της κύριας δίκης συμβάσεως, το γεγονός ότι η έννοια της «πλήρους ανικανότητας προς εργασία» κατά τη σύμβαση αυτή δεν αντιστοιχούσε σε εκείνον της «μερικής μόνιμης ανικανότητας», κατά το γαλλικό δίκαιο κοινωνικών ασφαλίσεων.

47 Ως εκ τούτου, όσον αφορά τις ιδιαιτερότητες συμβατικής ρήτρας όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να αποφανθεί, λαμβανομένων υπόψη όλων των κρίσιμων πραγματικών στοιχείων, μεταξύ των οποίων καταλέγονται η διαφήμιση και η πληροφόρηση που παρέχει ο ασφαλιστής στο πλαίσιο της διαπραγματεύσεως για τη σύναψη της ασφαλιστικής συμβάσεως, καθώς και, γενικότερα, του συνόλου συμβάσεων, αν ο μέσος καταναλωτής, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως προσεκτικός και ενημερωμένος μπορεί όχι μόνο να λάβει γνώση της υπάρξεως διαφοράς μεταξύ της έννοιας της «πλήρους ανικανότητας προς εργασία», κατά την επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης σύμβαση, και εκείνης της «μερικής μόνιμης ανικανότητας», κατά το εθνικό δίκαιο κοινωνικών ασφαλίσεων, αλλά και να εκτιμήσει τις, δυνητικώς σημαντικές για εκείνον, οικονομικές συνέπειες του περιορισμού της εγγυήσεως που περιείχε το ασφαλιστήριο σύμφωνα με τις απαιτήσεις της νομολογίας που υπομνήσθηκε στη σκέψη 41 της παρούσας αποφάσεως.

48 Στο πλαίσιο αυτό μπορεί να αποδειχθεί κρίσιμο και το ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης σύμβαση εντάσσεται σε ευρύτερο σύνολο συμβάσεων που σχετίζεται με συμβάσεις δανείου. Συγκεκριμένα, δεν μπορεί να απαιτείται από τον καταναλωτή, κατά τη σύναψη συνδεομένων μεταξύ τους συμβάσεων, ο ίδιος βαθμός προσοχής ως προς το εύρος των κινδύνων που καλύπτει αυτή η ασφαλιστική σύμβαση με εκείνον που θα έπρεπε να επιδείξει στην περίπτωση κατά την οποία θα σύναπτε χωριστά την εν λόγω σύμβαση και τις συμβάσεις δανείου.

49 Σε περίπτωση κατά την οποία το αιτούν δικαστήριο αποφανθεί ότι ρήτρα, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εξαιρέσεως την οποία προβλέπει το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13, πρέπει να υπομνησθεί ότι, βάσει του άρθρου 5 της οδηγίας αυτής, εάν η διατύπωση ρήτρας δεν είναι σαφής, κατισχύει η ευνοϊκότερη για τον καταναλωτή ερμηνεία.

50 Ως εκ τούτου, στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13 έχει την έννοια ότι ρήτρα συνομολογηθείσα σε ασφαλιστική σύμβαση και έχουσα ως σκοπό την εγγύηση των οφειλόμενων στον δανειστή δόσεων σε περίπτωση πλήρους ανικανότητας του δανειολήπτη προς εργασία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εξαιρέσεως που προβλέπει η διάταξη αυτή μόνον εφόσον το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει:

— αφενός, ότι, λαμβανομένων υπόψη της φύσεως, της όλης οικονομίας και των όσων ορίζει το σύνολο συμβάσεων στο οποίο εντάσσεται η σύμβαση αυτή, καθώς και του νομικού και πραγματικού πλαισίου της, με τη ρήτρα αυτή καθορίζεται ουσιώδες στοιχείο του εν λόγω συνόλου, το οποίο, ως τέτοιο, χαρακτηρίζει το σύνολο αυτό, και

— αφετέρου, ότι η εν λόγω ρήτρα έχει διατυπωθεί κατά τρόπο σαφή και κατανοητό, δηλαδή όχι μόνον ότι μπορεί να την κατανοήσει ο καταναλωτής από γραμματικής απόψεως, αλλά και ότι στη σύμβαση εκτίθεται με τρόπο διαφανή η συγκεκριμένη λειτουργία του μηχανισμού τον οποίο αφορά η οικεία ρήτρα, καθώς και η σχέση μεταξύ του μηχανισμού αυτού και εκείνου που προβλέπουν άλλες ρήτρες, έτσι ώστε ο καταναλωτής να μπορεί να εκτιμήσει, βάσει σαφών και κατανοητών κριτηρίων, τις ως προς αυτόν οικονομικές συνέπειες.

Επί των δικαστικών εξόδων

51 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 4, παράγραφος 2, της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές, έχει την έννοια ότι ρήτρα συνομολογηθείσα σε ασφαλιστική σύμβαση και έχουσα ως σκοπό την εγγύηση των οφειλόμενων στον δανειστή δόσεων σε περίπτωση πλήρους ανικανότητας του δανειολήπτη προς εργασία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της εξαιρέσεως που προβλέπει η διάταξη αυτή μόνον εφόσον το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει:

— αφενός, ότι, λαμβανομένων υπόψη της φύσεως, της όλης οικονομίας και των όσων ορίζει το σύνολο συμβάσεων στο οποίο εντάσσεται η σύμβαση αυτή, καθώς και του νομικού και πραγματικού πλαισίου της, με τη ρήτρα αυτή καθορίζεται ουσιώδες στοιχείο του εν λόγω συνόλου, το οποίο, ως τέτοιο, χαρακτηρίζει το σύνολο αυτό, και

— αφετέρου, ότι η εν λόγω ρήτρα έχει διατυπωθεί κατά τρόπο σαφή και κατανοητό, δηλαδή όχι μόνον ότι μπορεί να την κατανοήσει ο καταναλωτής από γραμματικής απόψεως, αλλά και ότι στη σύμβαση εκτίθεται με τρόπο διαφανή η συγκεκριμένη λειτουργία του μηχανισμού τον οποίο αφορά η οικεία ρήτρα, καθώς και η σχέση μεταξύ του μηχανισμού αυτού και εκείνου που προβλέπουν άλλες ρήτρες, έτσι ώστε ο καταναλωτής να μπορεί να εκτιμήσει, βάσει σαφών και κατανοητών κριτηρίων, τις ως προς αυτόν οικονομικές συνέπειες.

(υπογραφές)